

3.1 Dainiškoji poezija

 2 užduotis. Perskaitykite tekstą ir savarankiškai atsakykite į klausimus. Savo atsakymus aptarkite vieni su kitais.

Lietuvoje *lyrikos* sąvoka žinoma iš Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus poetikos paskaitų (1626). Eiliuoti lyriniai kūriniai dažniausiai buvo vadinami *giesmėmis* arba *dainomis*. Pirmą kartą *poezijos* terminas pavartotas „Aušros“ žurnale 1884 m. Jis pakeitė terminus *giesmė*, *daina*, *eilėraštis*. *Lyrikos* sąvoka spaudoje pradėta vartoti nuo 1907 m. Vėliau bandyta skirti – *lyrika* vadinta daugiau individualios saviraiškos kūriniai, *poezija* – eiliuoti tekstai, kuriuose vyrauja aprašymo ar pasakojimo elementai (baladė, pasakėčia, poema, satyrinis eilėraštis), t. p. neeiliuoti tekstai (pvz., eilėraštis proza).

1. Nuo kada Lietuvoje žinoma *lyrikos* sąvoka?

2. Kokius terminus pakeitė *poezijos* sąvoka? Kada ji pavartota pirmą kartą?

Lietuvių lyrika pradėjo klostytis XIX a. viduryje. Individualiosios lyrikos pradininkai – Antanas Strazdas ir Antanas Vienažindys. Jų poezija pratęsia lietuvių tautosakos tradiciją. Antano Baranausko lyrikos kalba artima liaudies dainoms, impulsyvi, melodinga, gamtos vaizdais jis išreiškia vidinę žmogaus būseną. Lietuvių lyrikos klasikiniai pavyzdžiai – Maironio eilėraščiai. Jiems būdingas jausmingumas, lyrinė išpažintis. Liudas Gira davė pradžią dainiškajam lietuvių lyrikos stiliui, jam būdinga deminutyvai, epitetai, pakartojimai. Balys Sruoga dainišką frazę jau sujungė su moderniajai Europos lyrikai būdingu emociniu šūksniu.

3. Kada pradėjo klostytis lietuvių lyrika? Kas jos pradininkai?

4. Kuo liaudies dainoms artima A. Baranausko ir Maironio lyrika?

5. Kuo liaudies dainoms artima L. Giros ir B. Sruogos poezija?

Dainuojamosios tautosakos poveikis ir sąmoningas liaudies dainų stilizavimas ryškus Antano Miškinio, Salomėjos Nėries, Kazio Bradūno, Marcelijaus Martinaičio, Sigito Gedos ir daugelio kitų lietuvių poetų kūryboje. Daugelio lietuvių poetų eilės, kaip ir liaudies lyrika, iki šiol pasižymi ritmu, skambumu, melodingumu, lyrinėmis intonacijomis. Kad autoriaus sukurtas eilėraštis būtų artimas liaudies dainai, jis turi būti ne tik lengvai įsimenamas, bet ir melodingas, artimas ir suprantamas platesnei visuomenei. Nors šiuolaikinėje lietuvių poezijoje tolstama nuo dainiškosios tradicijos, dainomis virtusios poetų eilės, kaip kadaise liaudies daina, perduodamos iš lūpų į lūpas.

Pagal „Visuotinę lietuvių enciklopediją“

6. Kuo pasižymi lietuvių poetų eilės?

7. Ko reikia, kad eilėraštis virstų daina?

3.1 Dainiškoji poezija

 3 užduotis. Pasiskirstę po 2–4 eilutes, garsiai perskaitykite lietuvių poeto Antano Barausko eilėraštį „Dainu dainelę“. Išsiaiškinkite nesuprantamus žodžius.

Dainu dainelę

Dainu dainelę, savo giesmelę,
Apie klapatus, vargelius
Lietuvos krašto, ne teip iš rašto,
Dainu senųjų žodelius.
Kalnai ant kalnų, è ant tų kalnų
Kalnai ir maži kalneliai.
Tenai Lietuva per amžius buvo,
Kaip sako mūsų seneliai.
Ten miškai snaudė, ten meškas gaudė
Kasdien lietuviai iš seno.
Ūžė, braškėjo medžiai nuo vėjo
Ten, kur lietuviai gyveno.
Ant smėliakalnių, ant piliakalnių
Ažuolai šventi kerėjo,
Ir tie dievaičiai, kokiuos žemaičiai,
Kokiuos lietuviai turėjo.
Tol už Dauguvos kraštas Lietuvos
Smolensko žemę apriečia,
Už Dunojėlio, kur be šešėlio
Saulelė žmogų apšviečia.
Kijovos rusai, latviai ir prūsai,
Gudai ir pikti tatoriai,
Lietuvą pažinę, vainiką pynę,
Lietuvą dabinę padoriai.
Ir labai buvo plati Lietuva,
Daug ana žemių ingijo.
Žmonės laisvingi buvo turtingi,
Niekur nebuvo vergija.
Vieni didžiūnai buvo galiūnai,
Ant vyresnybės išrinkti,
È kiti saldžios klausė jų valdžios,
Visi mažiukais vadinti.
Amžiai sukako, kaip seniai sako,
Ir kiteip virto Lietuva:
Augo didžiūnai, augo galiūnai,
Žmonės vergijon pakliuvo.

Svietas suspaustas, prakaitu plaustas,
Prapult ant amžių ketino.
Gavo kantrybę, meilę, stiprybę,
Kaip vierą šventą pažino.
Ažuolai griuvo, dievaičiai žuvo,
Krito ne viena žinyčia,
Po jais užstojo mokslo duotoja
Lietuvoj Rymo bažnyčia.
Upė Šventoja griekus mazgojo,
Po krikštui žmonės nekalti;
Skyrė bažnyčioj vyrus trinyčiai,
Moteris – nuometai balti.
Nors ponai spaudė,
Bažnyčia glaudė
Lietuvos prastus žmones
Po savo sparnu, kaip tikrus tarnus,
Kaip tikras savo aveles.
Amžiai sukako, kaip seni sako,
Lietuvoj viso atsejo:
Jos nudraskyta ponystė krito
Ir kraujo daugel pralėjo.
Miškai išgriuvo, medžiai supuvo,
Ir nuogi laukai atliko;
Žėlimas pievų ir brąsva javų
Kasmet nualo, išnyko.
Žmonės prispausti pradėjo jausti
Dažnai ir badą, ir marą,
Dievas gelbėjo ir pažadėjo,
Kad nebus ponų ir dvarų.

Štai diena aušta, naktis išlaužta
Nyksta terp prastų žmonių.
Bet koks mum žodis tiesą parodys,
Koks karvedys ves kelią?
Ant laiksvės leisti linksmi ir skaisti,
Ko klausys Lietuvos žmonės?

Dainu dainelę – dainuoju dainelę!

3.1 Dainiškoji poezija

Kas mete laimės išmokys baimės
Ir šventos Dievo malonės?
Nesibijokim, nebėdavokim –
Dievas, ko reikia mum, žino:
Kad bus mum sunku, duot savo ranką
Mum kožnam karte ketino.
Kalnai ant kalnų, è ant tų kalnų
Kalnai ir maži kalneliai:
Ten tėvai mūsų, ten broliai mūsų,
Ten gyven mūsų seneliai.
Anykščių miestas, kalnais apriestas,
Pakraščiais Šventos upelės,
Lanko bažnyčių visų ūlyčių
Kasnedël visi žmonelės.
Giesmëm ir maldom, net klausant saldu,
Bažnyčios mūsų siaudina,
Giesmëm malonės ir dėkavonės
Dievišką širdį griaudina.
Ūžia šileliai, kriokia upeliai
Ir kalnai staugia tarp vėjų;
Pievos žaliuoja, girios linguoja
– Auklėja kelio vedėjų.

Antanas Baranauskas

Vorutos piliakalnis (Anykščių r.). D. Vertelkos ir D. Smalskio nuotrauka

Žodynėlis

klapatus – rūpesčius
kokiuos – kokių
Kijovos – Kijevo
tatoriai – totoriai
dabinę – puošę
ingijo – įgijo
vergija – baudžiava
ant vyresnybės – į vyresnybę
è – o
kiteip – kitaip
svietas – žmonės, liaudis

prapult ant amžių – prapulti amžiams
vierą – tikėjimą
žinyčia – lietuvių pagonių šventovė
Rymo – Romos
griekus mazgojo – nuodėmes plovė
trinyčiai – baltos drobės drabužiai
žmoneles – valstiečius, baudžiauninkus
viso atsejo – visko buvo
ponystė – valstybė (t. y. Lietuvos–Lenkijos Respublika)

brąsva – derlius
ant laiksvės – į laisvę
nebėdavokim – nesiskųskime
kožnam karte – kiekvieną kartą
ūlyčių – gatvių, kaimų
kasnedël – kiekvieną sekmadienį
siaudina – skambina
dėkavonės – dėkojimo
terp – tarp
vedėjų – vedėją, vedlį

3.1 Dainiškoji poezija

4 užduotis. Lietuvių liaudies dainose žodžių nedaug, o A. Baranausko „Dainu dainelę“ – daugiažodis kūrinys, virtęs lietuvių tautinio atgimimo giesme. Pasvarstykite, kas šiame eilėraštyje galėjo taip paveikti žmones, kad jie, kiek sutrumpinę, ėmė jį dainuoti? Užrašykite 2–4 savo ir kitų išsakytas įžvalgas.

Five yellow sticky notes with metal clips, arranged in a grid for taking notes.

5 užduotis. Bendradarbiaudami raskite eilėraštyje eilutes, atitinkančias nurodytą istorinį laikotarpį. Jas perrašykite.

Senojo tikėjimo epocha Lietuvoje

Lietuvos Didžiosios
Kunigaikštystės išsiplėtimas

Baudžiavos įsigalėjimas

Lietuvos krikštas

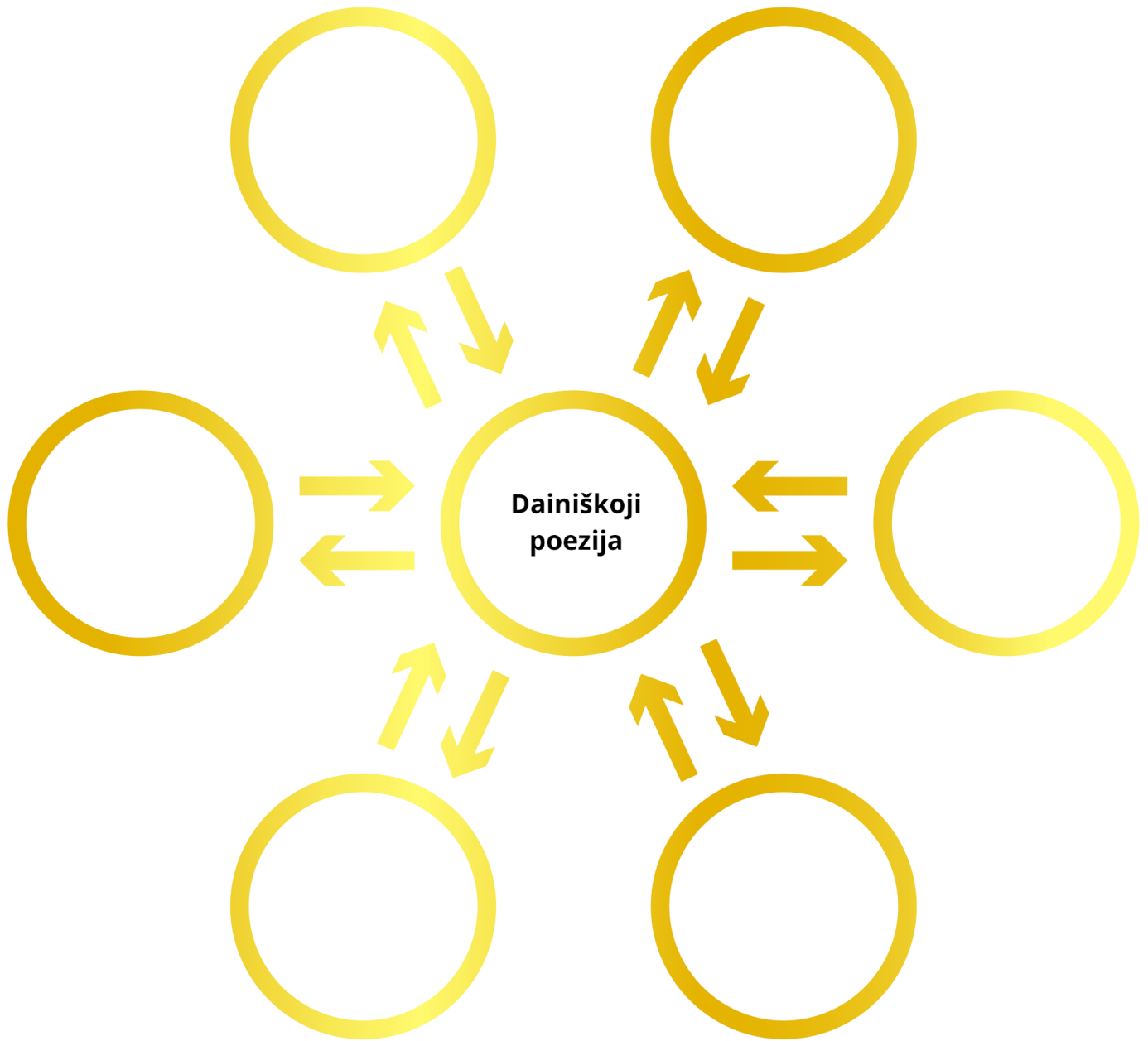
Abiejų Tautų Respublikos
padalijimai

Baudžiavos panaikinimas

3.1 Dainiškoji poezija

6 uždutis. Bendradarbiaudami apibendrinkite pamokos medžiagą – mąstymo žemėlapyje įrašykite, kas būdinga dainiškajai poezijai, papildykite sakinius.

Dainiškoji poezija – tai _____ sukurta poezija, virtusi _____ .
Jai būdinga _____, _____, _____,
melodingumas ir _____, joje kalbama apie kiekvienam žmogui, tautai
svarbius dalykus. Kaip ir liaudies daina, dainiškoji _____ atspindi žmogaus ir tautos
istoriją. Polinkis eilėraščius paversti dainomis atskleidžia dainingą _____ prigimtį.

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.